

אוצר הנפש

לקט משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א בנושאי נפש ומידות

עלון מס' 21

כי תשא תשע"א

דבר השבוע

כתוב בפרשה "הנה אנכי כורת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגויים וראה כל העם אשר אתה בקרב את מעשה ה' כי נורא הוא אשר אני עושה עמך". זהו פסוק עיקרי בפרשה, בהיותו חותם את חטא העגל ואת שלבי הסליחה שבעקבותיו - הסיפור העיקרי ב"כי תשא". לאחר תחנוני משה לבל יכלה ה' את ישראל, ולאחר שלבי הסליחה ומתן הלוחות השניים, מגלה ה' את י"ג מידות הרחמים שלו - בעת רצון זו מבקש משה שה' ילך בקרב עם ישראל, וה' כורת עמו ברית על כך. ברית היא התחייבות שההבטחה או הקשר בהם מדובר יהיו 'ללא תנאי' - ללא תלות בנטיית הלב המתחלפת או בנימוקי השכל. בכוחות הנפש ובספירות העליונות שייכת כריתת הברית לספירת היסוד המקשרת ומחברת את כורתי הברית, אך **פְּרִת בְּרִית** הוא אותיות **כתר ברית**. בכריתת ברית יש המשכה מהכתר, מהעל מודע שמעל השכל לכח הברית של ספירת היסוד. כה גדול הוא כח ה"כְּרִת בְּרִית", עד שגם במקרה בו מתחייב לכאורה ריחוק ו"ספר כריתת" בין השניים - וביחס לה', גם אם האדם מתחייב כרת ע"י שניתק חבל ההתקשרות בינו לבראו (ואף אם עבר על כל תרי"ג מצוות התורה ו-ז' מצוות דרבנן וניתק את כל **כת"ר** נימי ההתקשרות) - בכל זאת נשמרת הברית, וממילא נותרת האפשרות התמידית לשוב בתשובה ולתקן את הכרת.

(מתוד "מעיון גנים")

יב' חושים (חלק א')

בפרקים הבאים נתבונן ב-יב החושים שהם **יב** כוחות נפשיים המקבילים ל-יב חדשי השנה (שהם הזמן המסוגל לגלות את החושים ולהביא אותם לגילוי בנשמה) ול-יב שבטי ישראל, וניתן הסבר יותר עמוק לאופי הרוחני של כל חוש וחוש. זאת נעשה ע"י שנלמד את המושג כפי שהוא מופיע בספר יצירה, ואח"כ נפשיט אותו כך שיהיה יותר משמעותי עבורנו.

חוש הדבור - חוש ההבעה (החוש של חודש ניסן - שבט יהודה)

החוש הראשון הוא **חוש הדבור** - החוש של **יהודה**. יהודה הוא מלך, ויש כח מלכותי בדבור שלו - "בדבר מלך שלטון", "אמר מלכא עקר טורא" - כח המלך הוא בדבורו. כאשר יהודה נולד אמרה לאה "הפעם אודה את ה'". רש"י מסביר שהיא מודה לה' על כך שקבלה יותר מחלקה היחסי בבנים. היא ידעה ברוח הקדש שבעלה ישא ארבע נשים ויוליד שנים עשר שבטים, אז לפי החשבון כל אשה תלד שלשה שבטים, וכעת היא ילדה את הבן הרביעי, יותר ממה שמגיע לה, ועל כן עליה להודות לה' במיוחד על כך שקבלה יותר מחלקה. לפי זה עניינו של יהודה הוא להודות. דבר הנעשה במילים, בכח הדבור. אם כן, הביטוי הכי חשוב שמביעים מהנשמה למישהו אחר הוא תודה. ובפרט על המלך להודות להשי"ת על שהמליך אותו (ללא שום זכות מצדו) וגם לבני עמו שהכתירו אותו למלך - "אין מלך בלא עם".

החוש הראשון שיש לאדם הוא חוש הדבור, ואנחנו קצת מפשיטים ומסבירים אותו כ**חוש ההבעה**. כל מי שעוסק בחינוך אמור לדעת שלכל תלמיד יש אינטליגנציה מיוחדת, ולכן לא ניתן ללמד את כל הכתה בשווה, אפילו כתה קטנה, כי לכל אחד יש את החוש שלו, את הכישרון שלו, את האינטליגנציה שלו.

נתכנה גם צורות שונות של הבעה שלכאורה אינן דיבור. כמו למשל, ריקוד. ריקוד אינו אחד מ-יב חושי הנשמה, אך לכל הדעות, כשרון הריקוד הינו חוש של הבעה. החידוש הוא שהשורש של הבעת הריקוד קשור אף הוא לדבור. והראיה היא שבשנים האחרונות ישנם כל מיני ניסיונות לכתוב נוטציה (כתב תנועה), כלומר רישום באותיות של כוריאוגרפיה, של ריקוד. כיון שהריקוד הוא הבעה וצורת תקשורת, אז ממילא אמורה להיות דרך לרשום את המסר שלו. דבר זה מוכיח כי המקור של כשרון הריקוד בא מהמקום של הבעת כ"ב האותיות בנפש, היינו - חוש הדבור.

(ח' כסלו, תשע"א)

רחמי הרשע

"רחמי רשעים אכזרי" - זהו פסוק במשלי המבטא את קלקול ועיוות מידת הרחמים ע"י הרשעים, ההופכת בסופו של דבר למידת האכזריות.

נביא קעת שלושה פירושים של המפרשים המסורתיים על "רחמי רשעים אכזרי":

פירוש האבן עזרא - הפירוש לכאורה הקיצוני ביותר האומר, כי לרשעים אין רחמים כלל, אלא רק אכזריות. הרשע הוא אדם אכזרי ואינו רחמן כלל. נרחיב מעט את פירושו ונאמר, שגם אם נדמה לנו שהוא מרחם, רחמי אלו אינם כלום, היות שהוא מלביש את האכזריות שלו בהעמדת פנים של רחמנות, מאחר שאין לו באמת כל רחמים.

הרחמים כידוע, מציינים את עם ישראל קדושים וטהורים, ומאחר שהרשע הוא הפך הקדושה והטהרה - אין בו רחמים כלל.

פירוש המצודות - דומה לפירוש האבן עזרא עם מעט יותר מיתון. המצודות אינו סובר כמו האבן עזרא שאין לרשע רחמים כלל, אלא שהרחמים שלו הם **רחמים חיצוניים**, מן השפה ולחוץ ואינם פנימיים היוצאים מתוך הלב, ולכן אינם לגמרי אמיתיים, כך שבסופו של דבר הם עלולים להפוך לאכזריות.

הרי כל מטרתה של מידת הרחמים היא להעביר לזולת פנימיות על מנת לחולל בו איזו תפנית לטובה, על דרך "דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב ופועלים את פעולתם". ואם רחמי של אדם הם רק מן השפה ולחוץ הרי שהוא חוטא ומחטיא את מטרת הרחמים. לכן מסביר המצודות שאדם אכזרי הוא אדם חיצוני ושטחי.

פירוש הרלב"ג - פירושו דומה לאמרה הידועה "כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים". לפי דעת הרלב"ג רחמי רשעים הכוונה ל**רחמים מוגזמים**. הרשע מרחם יותר מדי על הגוף, עד שבסופו של דבר הוא משחית אותו ונפשו גם יחד. כמו אדם שמגזים ואוכל יותר מדי לשם תענוג ותאוות גופו ונמצא חוטא ומחטיא את הכל. מה גם שע"י אכילתו המופרזת מקלה את גופו. לעומתו, הצדיק אינו מרבה לאכול, אלא רק מה שצריך כדי לחיות על מנת לעבוד את ה', וממילא גופו נשאר בריא, כמ"ש "צדיק אוכל לשובע נפשו". כלומר, שאם האדם מרחם יותר מדי על הגוף אז בסופו של דבר הוא יתאכזר כמו "ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן".

("אוצר הנפש" ב')

דיבורים בטלים (חלק א')

איש אחד מצא שכתוב בספר שאם איש ישראל יזהר במשך ארבעים ימים רצופים מלדבר דיבורים בטלים יזכה לרוח הקודש. העצה נראתה לאיש והוא גמר בלבו להתנהג כן. בסוף ארבעים הימים נוכח שלא זכה לרוח הקודש. נסע האיש למז'בוז' לבעש"ט כדי שיפתור לו את סיבת הדבר. הוא סיפר לבעש"ט שעשה כפי שכתוב בספר ולא זכה לרוח הקודש. הבעש"ט שאלו: "בודאי התפללת במשך ארבעים הימים?" האיש השיב: "בודאי, שלוש פעמים ביום!" הוסיף הבעש"ט לשאול: "תהלים בודאי אמרת?" והלה השיב "בודאי!" "אם כן" הסביר לו הבעש"ט "התפלה והתהלים שאמרת כדי לזכות לרוח הקודש הם הדברים הבטלים שלך..."

דיבור עם פניה אישית

מהם דיבורים בטלים?

על פי הסיפור מדובר בדיבורים שנאמרו עם פניה כלשהי, אפילו דקה שבדקה. כתוב ב"פרקי אבות" על אהבה שתלויה בדבר "בטל דבר בטלה האהבה". פניה היא תלות בדבר ואם הדבר בטל הכל בטל ממילא מלכתחילה. משמע מהסיפור שכל מה שידבר האיש, לא תפלה ותורה בלבד, הם דברים בטלים.

בספר שקרא האיש היה כתוב שמי שיעשה תענית דבור, כלומר ישתוק ארבעים יום, יזכה לרוח הקודש. כאשר אדם מתפלל לה' בבחינת "תען לשוני אמרתך" או לומד תורה בבחינת "א-דני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" הוא אינו מדבר אלא ה' וממילא לא אמר כלום. כאשר 'אני' מדבר, הישות של האדם מדברת, זו פניה. פניה היא אינטרס, רצון של האדם עבור עצמו. יש ביטוי "רוצה לומר" - כל מי שרוצה דבר מה מתחיל לומר.

סיפור זה משלים את הסיפור עם הסוס של הבעש"ט (ראה עלון מס' 11). באותו סיפור הסוס באמת לא מדבר, אך האיש לא קיבל רוח הקודש בגלל שהוא סוס. מצד שני, בסיפור הנ"ל, יש אחד שמדבר אמנם אך דבריו בטלים. עצם דיבורו מפסיד את רוח הקודש כי הוא נובע מרצון לצורך עצמו. (התוועדות, תש"ס)

אותיות מחכימות: בצלאל - בצל אל
האמן היהודי בצלאל, קיבל את השראתו בצל אל.

פרצוף העבודה (המשך לחלק ב')

לשוב ("שוב") לגלות את הנסתר - 'עבודת הנפש' בכתר

הסברנו שצריך שתהיה לאדם שאיפה לנסתר, אבל מה הכוונה בלעבוד את ה"הוא" בפסוק "ועבד הלוי הוא"? הכוונה היא לעשות משהו עם הנסתר, לעבוד איתו (ובכך לעבוד אותו יתברך), כאשר קודם יש "רצוא" בכתר, משיכה אל הנסתר, אל האין סוף.

בכתר יש שלמות של 'רצוא ושוב'. ה'רצוא' שבכתר היינו ריצת הנפש למעלה, למקום נסתר ובלתי ידוע כנ"ל. וה'שוב' הוא שאני רוצה לעבוד את ה"הוא", כלומר שהוא יהפוך מ"הוא" להיות "אתה", שיהפוך להיות גלוי. לגלות יותר ויותר מהשטח האין-סופי הנסתר.

נאמר זאת במלים פשוטות: אם רואים אדם חסר שאיפות בחיים, לא שואף לאופקים חדשים בחיים, יש לו בעיה בכתר (בפרט אם הוא יהודי). צריך ללמד אותו איך עובדים על ה"הוא" - להגיע ל"הוא" ולגלות את ה"הוא".

לסיכום, עבודת הכתר - "ועבד הלוי הוא" - היא עבודה של מי שחסר לו 'רצוא', רצון לרוץ כלפי מעלה. והיות ש"והחיות רצוא ושוב" - צריך 'רצוא' ואחר כך 'שוב' - לגלות את הנסתר, זו עבודת ה"הוא".

(י"ג אב תשס"ט)

ספירת החכמה

לכל אחד יש מה לתת לזולתו. כל אחד מבחינתו מתוקן מהשני. האדם צריך להיות נכנע בנפשו ופתוח כדי ללמוד מכל אחד ואחד. על זה כתוב "איזהו חכם הלומד מכל אדם".

זהו **כוח הלמידה** של החכמה.

למעלה מזה ישנו **כוח ההפשטה** של החכמה. כאשר הרב מלמד, הוא כמו אחד שמאכיל אוכל וחייב לעטוף אותו במעטף כלשהו, בלבוש. אם התלמיד רוצה ליהנות באמת מה'אוכל' עם ה'יבטן' של השכל, הוא חייב להיות מסוגל להפשיט, להוריד את המעטף, להתעצם ו'לעכל' את האוכל בעצמו, את הפנימיות. זהו כוח ההפשטה ('פושט צורה') בנפש, עליו כתוב "איזהו חכם המכיר את מקומו", המכיר את שורש נשמתו בחכמה. כתוב "אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ". פירוש "מקום שלבו חפץ" הוא, שבכל מקום שהוא לומד בתורה הוא מגיע למקומו, לחלק שלו - "ותן חלקנו בתורתך". רק באמצעות כוח ההפשטה, יכול האדם להגיע לחלק שלו בתוך ספר שמישהו אחר כתב.

הגבוה ביותר הוא **כוח ההמצאה**, הכוח לחדש. כידוע האינטואיציה של האדם מתחלקת צחי-חצי בין החכמה לבין הבינה והן "תרין רעין דלא מתפרשין לעלמין". בחכמה יש את הכוח להמציא ולחדש 'יש מאין', לחדש חידושים, ולא דווקא לחוש את העתיד (אם כי יש בהחלט קשר). יש בזה משום "איזהו חכם הרואה את הנולד", שהיא המדרגה העליונה של החכמה הקשורה לנולד מה'אין' האלוקי.

(י"אוצר הנפש" א')

אמרת הרב

מתוך אהבת ממון מגיעים בסופו של דבר לשנאת חנם.

ניתן להשיג את ספרי "אוצר הנפש" בין כל

ספרי הרב גינזבורג באתר www.pnmi.org.il

או בטל' 050-6360882 או 1700700966

הרשמה לקבלת העלון: odedm@neto.net.il

